

MORD I FRÖJERUM

På senhösten 1886 kunde man i Östergötlands veckoblad läsa:

Misstänkt för barnamord. Hos länsman Rinnander har anmälts att pigan Anna Charlotta Wingzelius från Fröjerum tillhörigt 6 månader gammalt barn aflidit under misstänkta förhållanden /.../ Rinnander har hos länsstyrelsen anhållit att liket måtte af wederbörande läkare obduceras för att utröna orsaken. Wingzelius har förut varit misstänkt för mord å sitt föregående barn och därför tilltalad.

Misstänkt för mord å barn. Hos länsman Rinnander har anmälts att ett pigan Anna Charlotta Wingzelius från Fröjerum tillhörigt 6 månader gammalt barn aflidit under misstänkta förhållanden. Med anledning häraf anstälde Rinnander förhör hos bemälda piga jemte andra, som möjligen kunde ha sig bekant huru härmed sig förhåller. Rinnander har nu hos länsstyrelsen anhållit att liket måtte af wederbörande läkare obduceras för utrönande af dödsorsaken; och är doktor Melenius nu dertill förordnad. Wingzelius har förut varit misstänkt för mord å sitt föregående barn och därför till-

Östergötlands veckoblad 22 oktober 1886

Föräldrarna

Anna Charlotta Wingzelius föddes den 25 mars 1859 i torpet Sveden under Landsjö i Kimstad socken. Föräldrarna var fattighjonet Johan Erik Wingzelius och hans hustru Johanna Kristina Grönholm. År 1842 hade föräldrarna gift sig trots att mycket talade emot äktenskapet, båda betraktas som försvarslösa. Med andra ord kunde de inte försörja vare sig själva eller sina barn. I husförhörlängderna görs noteringar om Johan Erik Wingzelius som varandes ”svagsint” och ”mindre vetande”. Det som särskilt sticker ut är när han 1832 som dräng i Tångstad anges att ”aldrig begått H.H. Nattvard”. Fadern kom, enligt Anna Charlotta själv, emellanåt hem drucken, han var sträng men ”icke svår”.

Egentligen skulle de således kanske inte fått gifta sig. Men eftersom redan två barn var födda utom äktenskapet, Karl Johan 1838 i Ingelstorp och Fredrika Wilhelmina 1840 i Lilla Borgängen, ansågs det kanske att det var bättre att kommande barn föddes inom äktenskapet.

Kimstad sockens Fattigförsörjningslängder står att, år 1840 den 4 maj beslöts att Wingzelius med hustru och barn erhåller 16 kappar säd i fattigunderstöd. Det beslutet ändras den 28 april 1845 till att familjen, kvartalsvis erhåller 2 Riksdaler i penningar varav hälften som hyresmedel samt 4 kappar säd.

Våren 1847 var svår i Kimstad, det var många som behövde understöd, men sockenkassan sinade, vad gör man? De fattigaste barnen skulle då erhålla mat på olika gårdar. Karl Johan och Fredrika Vilhelmina Wingzelius i Sundet fick gå till Landsjö och äta.

Ett av torpen på Landsjö där Anna Charlotta vistades i sin barndom.

Barndomen

Under de kommande åren flyttar familjen runt bland torp och backstugor på Landsjö ägor. Till torpet Sveden kom familjen 1852 från Sundet. På Sveden föds Karolina Maria 1852, Johanna Sofia 1855 och Anna Charlotta 1859. Från Sveden bär det av till Snippen och vidare till Viken. År 1868 flyttar Johan Erik Wingzelius, hans hustru och dottern Anna Charlotta in på fattighuset i Kimstad. Anna Charlotta började som nioåring arbeta hos två torpare och två bönder som barnflicka under sammanlagt fyra år, i Långsätter, Skärpinge och Åkerby. När det är dags för konfirmation och den första nattvardsgången befinner hon sig i Skogstorp. 15 år gammal år 1854 får hon sin första tjänst som piga hos torparen Gustaf Larsson i Långsätter, ett torp under Runstorp.

Arbetslivet

År 1881 den 5 april föder Anna Charlotta dottern Emma Charlotta. Varför hon lämnar sin tjänst i Långsätter vet vi inte, kanske var hon inte önskvärd på torpet nu när hon hade en ”oäkta unge”. Året därpå återfinns hon som piga i Fröjerum, hos bonden Sven Jönsson. Den 2 januari 1882 skrivs Anna Charlotta in på Lasarettet i Linköping. Hon får vård för reumatism och den 5 maj samma år blir hon utskriven.

Ägaren till Fröjerum

Sven Jönsson var inte den mest välrenommerade av Kimstads bönder, han hade kommit till Fröjerum 1832 då han gifte sig med dottern på gården, Kajsa Svendsdotter. Genom giftermålet blev han ägare till 1/6 frälsehemman i Fröjerum och 1/8 kronoskattehemman Rännfjälla i Lillkyrka socken. När man går igenom bouppteckningen efter Kajsa Svendsdotters far Sven Nilsson står det klart att det inte var något fattigt hushåll Sven Jönsson tog över.

Sven Jönsson var född 1803 i Törnevalla. År 1824 hade han varit häktad för misstänkt häststöld i Östra Skrukeby. Till Kimstad kom han 1824 och arbetade som dräng hos häradshövdingen på Ullevi Jan Jansson och på Gästgivargården i Brink.

Sven Jönssons hustru Kajsa Svendsdotter dör 1864 av bröstlidande, troligen lungtuberkulos.

Sonen Nils Fredrik Svensson kommer att spela en stor roll under åren som följer, han föddes 1828 innan äktenskapet ingicks mellan Sven Jönsson och Kajsa Svensdotter. Själv gifter sig Nils 1852 och flyttar till Lillkyrka församling där han brukar ett av faderns hemman, Rännefjäll. År 1886 dör hans hustru och han flyttar tillsammans med två av sina barn hem till fadern i Fröjerum övriga barn utackorderas. Nils som var sjuklig hade sökt bot såväl hos den så kallade Kagadoktorn som hos läkare i Norrköping. Vid ett tillfälle trodde sig både Nils och Anna Charlotta veta att Sven Jönsson försökte ta livet av sin son med svavel. Nils hade fått våldsamma kräkningar efter att ha druckit kaffe som smakade lite konstigt. Därefter hade man funnit en hel hop tändstickor där svavlet var avskaffat. Nils avled den 24 september 1886.

Anna Stina Andersdotters död

I oktober 1866 dör den 26 åriga pigan Anna Stina Andersdotter i Fröjerum, hon har varit hos Sven Jönsson i 11 år. Sven Jönsson häktas och sitter fången för misstankar om att ha förgiftat sin piga till den 29 juli 1867 då han släpps. Men misstankarna finns kvar i bygden. Vad var det för vitt pulver han hade köpt när han hade varit in till Norrköping?

Karl Johans korta levnad

Det är till detta hushåll Anna Charlotta kommer med sin ettåriga dotter, år 1882. Sommaren 1883 träffar hon drängen i Säturatorpet, Karl Andersson, ett möte som den 25 april 1884 resulterar i sonen Karl Johans födelse. Det blir ingen lång levnad för sonen, den 12 oktober samma år dör han. Anna Charlotta förklarar långt senare att hon tror att Sven Jönsson gjort sig av med barnet.

Gossebarnets födelse och död

Den 8 april 1886 föder Anna Charlotta ett friskt gossebarn, något namn hann barnet inte att få innan det dog på förmiddagen den 19:e samma månad. Barnet var odöpt och någon anmälan till prästerskapet hade inte gjorts. Själv var Anna Charlotta enligt egen utsaga för svag för att orka gå in till kyrkbyn och Sven Jönsson ville inte.

Den 19 april 1886 skulle komma att bli en dag som förändrade Anna Charlottas liv för all framtid. Efter det att morgonsysslorna var över gick hon ut till en hage för att plocka barr. Innan hon gav sig iväg gjorde hon iordning sonen och bäddade ner honom på hans vanliga plats i soffan vid fönstret. Sven Jönsson var hemma och låg till sängs. Då Anna Charlotta, efter ca en halvtimme, kommer tillbaka frågar hon husbonden om sonen varit snäll? ”Ja, han skrek till en gång men sen blev han tyst” svarade Sven Jönsson. När hon går för att titta till pojken upptäcker hon att han är död. Efter en timme tog Anna Charlotta upp barnet för att tvätta det varvid hon upptäckte märken nedanför strupen. Eftersom ingen varit i huset utom Sven Jönsson trodde hon att han strypt sonen.

Gråtande går Anna Charlotta till grannhustrun Maria Sofia Johansson som på en lång stund inte kan få ett vettigt ord ur henne. Till slut berättar Anna Charlotta att hennes pojke är död. Påföljande onsdag då barnet skall svepas och läggas i kistan observerades valkarna under strupen.

Polisförhör i Fröjerum

Händelserna i Fröjerum når kyrkoherden i Kimstad som i sin tur kontaktar kronolänsman Rinnander och den 7 maj hålls förhör i Fröjerum.

Sven Jönsson utfrågades och vidgick att han varit ensam hemma med barnet medan modern varit ute men att han inte rört barnet. Grannhustrurna kunde bara berätta att Anna Charlotta hade skött barnet väl och varit rädd om honom.

Sven Jönsson uppmanades att avge en bekännelse om hur barnet dog men nekade till all vetenskap om det. Både Sven Jönsson och Anna Charlotta Wingzelius häktades.

Rättegångarna

Den 1 september 1884 hölls tingsförhandlingar i det ärende som anmälts vid vårtinget och skulle hållas efter de rättsmedicinska undersökningarna verkställda angående pigan Anna Charlotta Wingzelius sons dödssätt. Kronolänsman C.A. Rinnander förklarade att han nu anmält åtal emot Sven Jönsson *för det han uppsåtligen avdagatagi ifrågavarande barn.* Vid förhöret erkänner Sven Jönsson att han varit ensam i stugan med barnet men att han inte rört honom. Fanns det märken så hade barnets moder själv orsakat dem, menade han. Därefter genomfördes vittnesförhör:

1.

Hustru Maria Lidén berättade att det var en allmän åsikt i trakten att Jönsson hade tagit livet av Wingzelius son.

2.

Hustru Maria Sofia Johansson som sett barnet ofta under dess korta levnad ansåg att det var ett friskt gossebarn och att modern höll av och vårdade det. Sista gången hon såg gossen var den 14 april och då var det inget fel på honom. Klockan 18, kvällen den 19 april hade Wingzelius kommit storgråtande och kastat sig framstupa på en soffa, och till slut berättat att barnet var dött.

3.

Karl Olof August Andersson

När han i januari fått höra att han skulle vara far till barnet, hade han gått till Sven Jönssons bostad och frågat Anna Charlotta varför hon beskyllde honom för att vara far till hennes barn. Sven Jönsson hade då sagt att han skulle ta hand om barnet när det var fött.

Och att det var allmänt på bygden att Sven Jönsson skulle vara far till barnet.

4.

Karl Fredrik Johansson

Han var den som fört barnet till kyrkogården i Kimstad för att begravas. Vid framkomsten till Kimstad kyrka förklarade skolläraren och klockaren att det kunde inte bli någon begravning förrän besiktning gjorts.

Samtliga vittnen berättade att Jönsson och Wingzelius sov i samma rum i ett hus där det inte fanns några andra personer.

Efter vittnesmålen hade rätten ett enskilt sammanträde där man beslöt att man måste få in mer fakta innan man kunde avfatta dom i målet.

Rättegången skulle fortsätta den 29 september då samtliga inklusive vittnena, åter skulle inställa sig.

Till rättegången hade man begärt in intyg bland annat från kyrkoherde A.M. Lindén i Kimstad.

Om Anna Charlotta skriver han

/...../att hon framfödt 4 o.ä. barn af hvilken dottern Klara Matilda föddes den 24 juni 1880 och dog hos fosterföräldrar d. 14 Nov. samma år, att en dotter föddes den 29 Nov. 1881 och lefver och uppfostras på fattigvårdens bekostnad, och att de tvenne sednast födda gossebarnen båda på misstänkt sätt aflidit, samt häraf framgår, att berörda piga fört och förer en högst lättsinnig och okysk vandel,/...../.

I intyget om Sven Jönsson skriver han bland annat /...../, *men att han 1867 satt häktad såsom misstänkt, att medels gift hafva afdagatagit sin piga, då under rannsakingen derom blef upplyst, att han år 1824 blifvit vid Åkerbo Härads Rätt dömd för 1sta resan stöld (nemligen af en häst) att han i allmänna opinionen ansågs och anses hafva varit orsaken till pig. Anna Wingzelius o.ä. barns hastiga död utan föregående sjukdom den 19 april 1884, samt att han anses vara delaktig orsak till samma pigas o.ä. barns hastiga död den 12 sistl. Oktober,/.../.*

Vidare framkom att Sven Jönsson varken kunde läsa eller skriva.

Rättsmedicinsk undersökning

Under rättegången framkom misstankar om hur Anna Charlottas förste son Karl Johan avlidit och hur var det med, Sven Jönssons son Nils död? Gravöppning och rättsmedicinsk undersökning krävdes. När Karl Johans kropp undersöktes visade den sig innehålla dödliga mängder arsenik. Nils Svenssons kropp innehöll arsenik men man kunde inte avgöra med hundra procents säkerhet att det var det han dog av då han led av långt framskriden tuberkulos. Anna Charlottas yngste sons dödssätt kunde heller inte klart avgöras.

Domen

Rättegången kom att pågå av och till fram till den 31 mars 1887 då Göta Hovrätt fastställde domen. Under tiden hade Sven Jönsson, den januari 1887, avlidit i länsfängelset i Linköping. Den enda som fick stå till svars för mordet var Anna Charlotta Wingzelius och då för den förste sonens död.

Domen löd på Livstids straffarbete och för alltid förlustig medborgerligt förtroende. I domskälen anges att hon visat stor känslökyla inför barnens död. Varför hon inte anmält Sven Jönsson om hon ansåg att han var skyldig till förste sonens död? Varför hade hon inte förstört arseniken när hon hittat den i Sven Jönssons chiffonjé?

Fängelsetiden

Den 14 april 1887 anlände Anna Charlotta till Centralfängelset Norrmalm i Stockholm. Enligt rullan har hon skött sig väl och regelbundet gått till Nattvarden. Den 23 januari 1894 förflyttas hon till Norrköpings Spinnhus. När hon den 22 september 1896 förflyttas till Centralfängelset i Göteborg gjordes en förteckning över hennes persedlar. Förutom kläder hade hon fyra böcker, spegel, tandborste, en ask med tvålar och bokmärken. På bankboken och i kontanter hade hon 165 kronor 92 öre.

Efter fängelsetiden

Den 16 september 1906 blev Anna Charlotta Wingzelius frigiven av Kunglig nåd. Hon får åka hem till Kimstad där hon första tiden står antecknad under rubriken *Personer utan stadig hemvist*. Från 1907 till 1908 bor hon i Eriksberg, Gillberga. Hennes titel är *hushållerska* men det står antecknat i kanten *Medborgerligt förtroende förlustig för alltid*, så när kvinnlig rösträtt infördes i Sverige gällde denna rättighet inte Anna Charlotta. År 1928 tas hon in på Ålderdomshemmet i Kimstad, där levde hon fram till sin död den 3 februari 1941 som dödsorsak anges åderförkalkning.